

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

1

СОДЕРЖАНИЕ

Научные статьи и обзоры

<i>Джусипбеков У.Ж., Нурғалиева Г.О., Баяхметова З.К., Таубаева А.С.</i> Получение гуматсодержащих органо-минеральных удобрений на основе природного сырья Казахстана.....	3
<i>Локтева Ю.С.</i> Приоритеты финансового законодательства Республики Казахстан и некоторые вопросы привлечения к административной ответственности за правонарушения в области финансов.....	8
<i>Кенжебаев Д.А.</i> Методика расчета рейтинга профессорско-преподавательского состава в высшем военном учебном заведении.....	15
<i>Самарканова Д.М., Кожанова С.В., Шортанбаев А.А.</i> Толл-подобные рецепторы, их экспрессия и связь с заболеваниями человека.....	20
<i>Кожанова С.В., Шортанбаев А.А., Бижигитова Б.Б.</i> Основные характеристики врожденного и адаптивного иммунитета.....	27
<i>Насиров Р. Құспанова Б.Қ.</i> Жұптаспаған электронның екі түрлі протондар тобымен әсерлесу кезінде ЭПР-спектрде пайда болатын аса жіңішке құрылым (оқу-ғылыми тәжірибе).....	34
<i>Баешов А.Б., Баешова А.К.</i> Трубчатый электрод для исследования стадийных электродных процессов.....	41
<i>Смағұлова Г.</i> Қазақ фразеологиясының қазіргі ғылыми парадигмалары.....	44
<i>Ибрагимова П.</i> Урегулирование нагорно-карабахского конфликта в рамках Минской группы ОБСЕ и азербайджанская пресса.....	57
<i>Тагиева Н.</i> Особенности коврового искусства Азербайджана, Средней Азии и Турции.....	60
<i>Мынбаева Б.Н.</i> Модельные эксперименты по влиянию сульфата цинка на структуру микробных сообществ почв г. Алматы.....	63
<i>Аймбетова У.Ө.</i> Қазақстандағы этносаралық қатынастарды жетілдірудегі диалогтың маңызы.....	69

Юбилейные даты

<i>Жұрынов М.Ж.</i> Дінмұхамед Ахметұлы Қонаевтың 100 жылдық мерейтойына орай.....	74
--	----

Памяти ученого

<i>Гвоздев Евгений Васильевич</i>	75
---	----

Г. СМАҒҰЛОВА

ҚАЗАҚ ФРАЗЕОЛОГИЯСЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ҒЫЛЫМИ ПАРАДИГМАЛАРЫ

(әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университет, Алматы қ.)

Аталған мақаланың мақсаты – қазақ ұлтының баға жетпес рухани құндылықтарының бірі тұрақты тіркестер – фразеологизмдердің қазіргі ғылыми зерттеу нысанындағы парадигмаларын анықтау және ғылыми нәтижелерін талдау.

«Ғылыми парадигма» ұғымының семантикалық диапазоны лингвистикалық зерттеулер мен қазіргі тілдің ғылыми сипатын да қамтиды. «Ғылыми парадигма» ұғымын ғылыми айналымға американдық тарихшы Томас Кун енгізген. Ол өзінің «Ғылыми революция құрылымы» (The Structure of Scientific Refolutions. 1962. Chicago / Ауд. И. Налетов. М., 1975, 2009) деген еңбегінде ғылым мен қоғамның тарихи дамуындағы өзара терең байланысын қарастырады. Т. Кун «ғылыми бірлестік» деген түсінікті ғылыми қызметтің логикалық субъектісі деп тұжырым жасаған. Т. Кун айтқан «ғылыми бірлестік» зерттеуші дәлелсіз қабылдайтын *бірыңғай стандарттар жүйесі – парадигмалардан* тұрады.

Парадигма дегеніміз – ғылыми бірлестіктердің мүшелері мақұлдаған ғылыми жетістіктері және ғылыми проблеманың қойылуы мен оларды шешудің жолдары. Парадигмаларға заңдар, теориялар, қолдану тәсілдері, қажетті жабдықтар жатады. Ғылыми бірлестіктің белгілеріне концептуалды модельдер, жалпы тұжырымдар, құнды мақсаттар, шешімдер, белгілі бір проблемалар мен міндеттерді шешудің үлгілері енеді. Кунның айтуы бойынша, «бұл – дәстүр ретінде ғылымға келудің, меңгерудің ғылымның өмір сүруі және ғалымдардың бір арнадағы парадигмада жұмыс істеуі. Олар бұрынғы білімді кеңейтіп, тереңдетеді, жаңа теорияларды жасамайды» [Кун, 1977: 31]. Сондықтан болар, гуманитарлық ғылым саласында кейде «бұл бұрын да айтылған мәселе еді ғой, мұның несі жаңалық» деген ойлар ара-тұра айтылып жатады. Алайда «бұрынғы білімді кеңейтіп, тереңдету» қазақ тіл білімінде соншалықты маңызды екендігін айта кету керек. Бұл ретте қазақ фразеологиясы туралы, оның *қазіргі ғылыми парадигмалары* қандай деген сауалға жауап ғылыми өзектілігі жоғары тақырыптардың бірі.

Қазақ фразеологиясы – қазақ тіл білімінде өзіндік зерттеу нысаны айқындалған, дербес ғылыми салаға айналған пән. Фразеологиялық зерттеулер әр жылдары түрлі ғылыми зерттеу тақырыптарының нысаны ретінде жан-жақты қарастырылып келеді. Демек фразеологиялық зерттеулер қай кезде болмасын, мейлі өткен ғасырдағы, мейлі қазіргі ізденістер болсын қандай бағытта, қандай деңгейде екендігін ғылыми сарапқа салудың қажеттігі бар.

Кез келген ғылыми пәннің ұғымдық-терминологиялық аппаратын мөлшерлеп білуге болады. Алайда оның ғылыми зерттеу мәселелерін соңына дейін толық танып білдік деуге болмайды. Бұл мәселе қазақ фразеологиясына да қатысты. Фразеология теориясының осы күнге дейін жеткен жетістіктері соншалықты ауқымды болғанымен, ғылыми жаңа көзқарас пен жаңа парадигмалық зерттеулер қазір де фразеологизмдерді басқа қырынан зерттеудің ғылыми өзектілігін айқындай түсті. Осыған орай қазақ тіліндегі фразеологизмдерді зерттеудің теориялық әдіснамалары ба-рынша полипарадигматикалық сипатқа ие болды.

Қазіргі кезде түрлі мәдениеттер диалогы әр ұлттың өзіндік ерекшеліктерін тек тілдік бірліктер арқылы жай сипаттауды ғана емес, олардың этномәдени танымын нақты адамдық фактор арқылы «сөйлеуін» қажет етеді.

Бұл ретте когнитивтік фразеологияның рөлі ерекше болмақ.

XX ғасырда қалыптасқан дәстүрлі құрылымдық иманентті тіл біліміне когнитивтік лингвистиканың бірінші орынға адамдық факторды шығаруы, ендігі жерде адам танымын аттап өте алмайтын «тілді адаммен бірге» қарастыруды басты ғылыми бағыт етіп қойды.

Кезінде «Мағыналас фразеологизмдердің ұлттық-мәдени аспектілері» туралы зерттеуімізде (1998) біз өз тарапымыздан бұл мәселеге азды-көпті пікір білдіргеміз. Мәселен, халық рухы қашанда өз ұлтының тілінен көрініс табады. Ал этногилдік ерекшеліктердің басты көрсеткіші – фразеологизмдер. Себебі мұнда ұлттың тұрмыс тіршілігі, тұтастай өмір сүру мәдениеті